

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه سوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

مربیان عزیز در نگاه اول شاید پیدا کردن ایده کمی چالش برانگیز باشد؛ اما با استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های مختلف، می‌توان خلاقیت را به جریان انداخت. در این جلسه می‌خواهیم روش‌هایی برای ایده‌یابی به بچه‌ها آموزش دهیم.

یکی از این تکنیک‌ها مشاهده‌ی دنیای اطراف است. از بچه‌ها بخواهید به تجربیات روزمره خود توجه کنند. گاهی یک مکالمه یا یک موقعیت احساسی می‌تواند الهام بخش یک داستان شود. همچنین می‌توانند از کتاب‌ها و فیلم‌ها و انیمیشن‌ها و یا عکس‌های خاص الهام بگیرند. یکی دیگر از راه‌های پیدا کردن ایده استفاده از تکنیک‌های خلاقانه است. یعنی دانش‌آموزان می‌توانند یک فهرست از موضوعات، شخصیت‌ها یا مکان‌هایی که به آن‌ها علاقه دارند، تهیه کنند. سپس سعی کنند داستان‌هایی را حول این موارد بسازند. گاهی هم تکنیک نوشتن آزاد کمک کننده است. در این تکنیک دانش‌آموز به مدت ۵ تا ۱۰ دقیقه بدون توقف هر چه به ذهنش می‌رسد می‌نویسد. تمام این روش‌ها کمک می‌کند تا بچه‌ها ایده‌های تازه‌ای پیدا کنند.

نکته: این کارها می‌تواند ایده‌های جدید، جذاب و خلاقانه‌ای را برای کودکان به ارمغان بیاورد. در نهایت، مهم‌ترین نکته این است که اجازه دهید کودکان خلاق باشند و هر ایده‌ای که به آن علاقه دارند را بر روی کاغذ بیاورند. به یاد داشته باشید هیچ‌گاه مانع تخیل و خلاقیت و شکوفایی آنان نشوید و و از هر فرصتی برای شکل گرفتن ایده در ذهن کودکان استفاده کنید.

تمرین: روش‌هایی برای ایده‌یابی به کودکان پیشنهاد کنید و با هم در کلاس یکی از این فعالیت‌ها را انجام دهید.

۱/ بازی داستان‌گویی گروهی می‌تواند جذاب و سرگرم کننده باشد. به این صورت که نفر اول جمله‌ای می‌گوید (مثلاً: صبح از خواب بیدار شدم) و بعد از آن هر کسی یک جمله به آن اضافه می‌کند. به این ترتیب یک داستان گروهی خلق می‌شود. این بازی خلاقانه به نوعی تمرین ایده‌یابی است و می‌تواند به یافتن ایده برای خلق داستان‌های غیرقابل پیش‌بینی منجر شود.

۲/ استفاده از اشیاء هم کمک کننده است. یک وسیله مثل کیف، کتاب، مداد، گلدان یا هر چیزی که در دسترس است انتخاب کنید، آن را در معرض دید همه بگذارید و از بچه‌ها بخواهید به آن به عنوان یک ایده برای داستان نویسی نگاه کنند. اگر بخواهند داستانش را بگویند چه می‌گویند؟

۳/ از بچه‌ها بخواهید همگی از پنجره‌ی کلاس بیرون را تماشا کنند. چه چیزهایی می‌بینند، آیا چیزی وجود دارد که بتواند ایده‌ی خوبی برای یک داستان باشد؟ آن را توصیف کنند و ماجرای برایش بسازند.

یافتن ایده ها

معلم عزیز با توجه به درس گذشته می‌توانید تکنیک‌هایی را برای پیدا کردن ایده‌های داستانی به بچه‌ها پیشنهاد بدهید و در صورت امکان با هم اجرا کنید.

۱/ پیاده‌روی در طبیعت و مشاهده زیبایی‌ها و پیچیدگی‌های آن می‌تواند ایده‌های جدیدی را به ذهن کودکان بیاورد. در صورت امکان با بچه‌ها به اردوی ایده‌یابی در طبیعت بروید و به آنها کمک کنید تا هر چیزی را به عنوان یک ایده ببینند. بچه‌ها می‌آموزند که از کنار طبیعت به راحتی عبور نکنند و به کوچکترین جزئیات آن توجه داشته باشند.

۲/ می‌توانید از فلش کارت‌ها، تصاویر، فیلم‌های انیمیشن و... برای ایده گرفتن کودکان استفاده کنید. این تصویر یا این انیمیشن کوتاه چه ایده‌ای به آنها می‌دهد؟ از دانش‌آموزان بخواهید یک کارت حاوی کلمه، تصویر، شخصیت‌ها یا موقعیت‌ها را به طور تصادفی انتخاب و داستانی بر اساس آن بسازند. بچه‌ها می‌توانند این تمرین را در گروه‌های دو یا سه نفره انجام دهند و با هم مشورت کنند.

۳/ همچنین می‌توانید از کودکان بخواهید فهرستی از شخصیت‌های واقعی یا خیالی مختلف با ویژگی‌ها و صفات متفاوت تهیه کنند. سپس، هر یک از این شخصیت‌ها را در یک موقعیت خاص قرار بدهند.

مثلاً خرگوش ترسویی که از لانه بیرون آمده و با روباه مواجه می‌شود. کشاورز بداخلاقی که در زمینش یک گیاه عجیب سخنگو پیدا می‌کند. دخترک تنبلی که تصمیم گرفته برای مسابقه‌ی قصه نویسی تمام تلاشش را به کار بگیرد و برنده شود.

۴/ سوالات محرک بپرسید مثل اینکه چه می‌شود اگر... و از کودکان بخواهید چند سناریو مختلف را تصور کنند. به عنوان مثال: چه می‌شود اگر یک شخص عادی به طور ناگهانی قدرت‌های فوق‌العاده پیدا کند؟ آن قدرت فوق‌العاده چه می‌تواند باشد؟ ... بچه‌ها در مورد این موضوع با هم به بحث و گفتگو بپردازند.

۵/ چند شیء معمولی و روزمره (مثل کتاب، ساعت، عروسک) را کنار هم بگذارید و از بچه‌ها بخواهید ایده‌ای پیدا کنند که هر دو یا سه شیء مورد نظر در آن وجود داشته باشند. توجه کنید که بهتر است این اشیاء موجود باشند و جلوی چشم بچه‌ها باشند.

این تکنیک‌ها می‌توانند به عنوان ابزاری برای تحریک خلاقیت و تولید ایده‌های جدید در داستان‌نویسی مورد استفاده قرار گیرند. به کارگیری این روش‌ها نه تنها به پرورش خلاقیت کودکان کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به یادگیری مهارت‌های اجتماعی و همکاری نیز منجر شود.

نکته: معلم عزیز توجه داشته باشید، در روند کار از واژه‌های ترغیب کننده استفاده کنید. به جای عبارت‌های ساده‌ای مثل: عالی بود، فوق‌العاده بود، خوبه و ... بهتر است از واژه‌ها و جملات کاربردی‌تر استفاده کنید؛ مانند: نگاه خوبی داشتی، معلومه حسابی تمرکز کرده بودی، ایده داستانی خیلی متفاوتی نوشتی، بابت تلاشی که کردی متشکریم و تحسینت میکنم و ...